

LIETUVOS RESPUBLIKOS KONSTITUCINIS TEISMAS

NUTARIMAS

DĖL LIETUVOS RESPUBLIKOS VALSTYBĖS SKOLOS ĮSTATYMO 9 STRAIPSNIO 2 DALIES (2003 M. GRUODŽIO 18 D. REDAKCIJA) NUOSTATOS ATITIKTIES LIETUVOS RESPUBLIKOS KONSTITUCIJAI

2008 m. birželio 30 d.

Vilnius

Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas, susidedantis iš Konstitucinio Teismo teisėjų Armano Abramavičiaus, Tomos Birmontienės, Prano Kuconio, Kęstučio Lapinsko, Zenono Namavičiaus, Ramutės Ruškytės, Egidijaus Šileikio, Algirdo Taminsko, Romualdo Kęstučio Urbaičio,

sekretoriaujant Daivai Pitrėnaitei,

dalyvaujant suinteresuoto asmens – Lietuvos Respublikos Seimo atstovams Seimo nariui Raimundui Palaičiui, Seimo kanceliarijos Teisės departamento vyresniajai patarėjai Sigitai Krutkevičienei,

remdamasis Lietuvos Respublikos Konstitucijos 102, 105 straipsniais, Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo įstatymo 1 straipsniu, viešame Teismo posėdyje 2008 m. birželio 10 d. išnagrinėjo konstitucinės justicijos bylą Nr. 38/06 pagal pareiškėjo – Vilniaus apygardos teismo prašymą ištirti, ar Lietuvos Respublikos valstybės skolos įstatymo 9 straipsnio 2 dalies (2003 m. gruodžio 18 d. redakcija) nuostata „Finansų ministerijos sprendimai dėl skolos išieškojimo iš skolininko <...> perduodami teismo antstoliams vykdyti Civilinio proceso kodekso nustatyta tvarka“ neprieštaruja Lietuvos Respublikos Konstitucijos 29 straipsnio 1 daliai, 30 straipsnio 1 daliai, 46 straipsnio 1, 3 dalims.

Konstitucinis Teismas

nustatė:

I

Pareiškėjas – Vilniaus apygardos teismas nagrinėjo civilinę bylą. Teismas nutartimi bylos

nagrinėjimą sustabdė ir kreipėsi į Konstitucinį Teismą su prašymu ištirti, ar Valstybės skolos įstatymo (toliau – ir Įstatymas) 9 straipsnio 2 dalies (2003 m. gruodžio 18 d. redakcija) nuostata „Finansų ministerijos sprendimai dėl skolos išieškojimo iš skolininko <...> perduodami teismo antstoliams vykdyti Civilinio proceso kodekso nustatyta tvarka“ neprieštarauja Konstitucijos 29 straipsnio 1 daliai, 30 straipsnio 1 daliai, 46 straipsnio 1, 3 dalims.

II

Pareiškėjo – Vilniaus apygardos teismo prašymas grindžiamas šiais argumentais.

1. Valstybės skolos įstatymo 9 straipsnio 2 dalyje (2003 m. gruodžio 18 d. redakcija) įtvirtinta nuostata, kad Finansų ministerijos sprendimai dėl skolos išieškojimo iš skolininko arba skolininko, už kurio įsipareigojimų įvykdymą garantuoja valstybė, perduodami teismo antstoliams vykdyti Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso (toliau – ir CPK) nustatyta tvarka. Pareiškėjo nuomone, Finansų ministerijai priėmus sprendimą išieškoti skolą „ne ginčo tvarka“ pažeidžiama asmens teisė kreiptis į teismą. Tokia nuostata, pagal kurią Finansų ministerijos sprendimai dėl skolos išieškojimo iš skolininko vykdomi CPK nustatyta vykdymo proceso tvarka, prieštarauja Konstitucijos 30 straipsnio 1 daliai.

2. Pareiškėjas, grįsdamas abejones dėl Valstybės skolos įstatymo 9 straipsnio 2 dalyje (2003 m. gruodžio 18 d. redakcija) įtvirtintos nuostatos atitikties Konstitucijos 29 straipsnio 1 dalyje įtvirtintam visų asmenų lygybės įstatymui, teismui ir kitoms valstybės institucijoms ar pareigūnams principui bei Konstitucijos 46 straipsnio 3 daliai, remiasi Konstitucinio Teismo 1996 m. vasario 28 d. nutarime suformuota oficialia konstitucine doktrina: „Konstitucijoje įtvirtintas visų asmenų lygybės įstatymui, teismui ir kitoms valstybės institucijoms ar pareigūnams principas yra vienas pagrindinių konstitucinių principų, kuris savo ruožtu glaudžiai siejasi ir su kitais konstituciniais principais bei nuostatomis. Aiškinant Konstitucijos 29 straipsnio 1 dalies nuostatos turinį negalima neatsižvelgti į Konstitucijos 46 straipsnio 3 dalies nuostatą, jog valstybė reguliuoja ūkinę veiklą taip, kad ji tarnautų bendrai tautos gerovei. Šios nuostatos, viena kitą sąlygodamos, sudaro konstitucines prielaidas leisti įstatymus, kuriais reaguojama į tautos ūkio būklę, ekonomikos ir socialinio gyvenimo įvairovę bei kintamumą. Vertinant tai, ar pagrįstai nustatytas skirtingas teisinis reguliavimas, būtina atsižvelgti į konkrečias teises aplinkybes. Pirmiausia turi būti įvertinti atitinkamų subjektų ir objektų, kuriems taikomas skirtingas teisinis reguliavimas, teisinės padėties skirtumai; antra, reikia atsižvelgti į teisės aktų suderinamumą pagal jų hierarchiją, reguliavimo apimtį ir kt.; trečia, būtina įvertinti, ar teisės normos, nustatančios specialias sąlygas, atitinka teisės akto paskirtį ir tikslą. Konkrečių teisės normų pagrįstumas gali būti įtikinamas tik tais atvejais, kai į visas nurodytas aplinkybes buvo atsižvelgta. Jeigu būtų ignoruojama bent viena sąlyga, galėtų kilti abejonių dėl specialios teisės normos atitikimo konstitucinėms nuostatomis.“

3. Argumentų dėl Valstybės skolos įstatymo 9 straipsnio 2 dalyje (2003 m. gruodžio 18 d.

redakcijos) įtvirtintos nuostatos prieštaravimo Konstitucijos 46 straipsnio 1 daliai pareiškėjas nepateikė.

III

Rengiant bylą Konstitucinio Teismo posėdžiui buvo gauti suinteresuoto asmens – Seimo atstovų Seimo nario R. Palaičio, Seimo kanceliarijos Teisės departamento vyriausiosios specialistės S. Krutkevičienės ir vyresniosios patarėjos V. Račkauskienės rašytiniai paaiškinimai, kuriuose teigiama, kad ginčijama Įstatymo nuostata neprieštaruja Konstitucijai. Suinteresuoto asmens – Seimo atstovų pozicija grindžiama šiais argumentais.

1. Įstatymų leidėjas, siekdamas įgyvendinti skolinimosi valstybės vardu ir valstybės garantijų suteikimo tikslus, numatė ir sankcijas už pavėluotą paskolos ar skolos grąžinimą bei atitinkamas paskolintų lėšų kontrolės ir susigrąžinimo teisinės priemonės. Viena iš tokių kontrolės ir finansinės priežiūros priemonių yra ginčijama Valstybės skolos įstatymo nuostata, leidžianti Finansų ministerijos sprendimus dėl skolos išieškojimo iš skolininko arba skolininko, už kurio įsipareigojimų įvykdymą garantuoja valstybė, perduoti teismo antstoliams vykdyti CPK nustatyta tvarka. Šiuo atveju valstybei, kaip vienai iš finansinių teisinių santykių dalyvių, yra suteikiami didesni įgaliojimai ir teisės nei kitiems šių finansinių teisinių santykių dalyviams. Taip yra ir dėl to, kad valstybė, kuriai šiuose santykiuose atstovauja kompetentingos institucijos, privalo užtikrinti ne tik atskirų asmenų, bet ir visos visuomenės interesus. Todėl „įstatymų leidėjas įtvirtino ne ginčo tvarkos taikymą išieškant nesumokėtas ar ne laiku sumokėtas įsiskolinimų sumas“. Įstatymų leidėjas, įtvirtindamas ginčijamą teisinį reguliavimą, įgyvendino Konstitucijos 46 straipsnio nuostatas, kurios suteikia valstybei teisę reguliuoti ūkinę veiklą taip, kad ji tarnautų visuomenės gerovei ir kad būtų apginti visuomenės narių (tarp jų ir vartotojų) interesai.

Skolininkams negrąžinant valstybei paskolų, jiems suteiktų iš valstybės vardu pasiskolintų lėšų, arba skolininkams, už kurių įsipareigojimų įvykdymą garantuoja valstybė, negrąžinant skolos valstybė įsipareigojimus kreditoriams turi dengti iš savo finansinių išteklių, atitinkamai mažindama finansavimą iš valstybės biudžeto kitoms sritims. Taigi skolininkams nevykdant įsipareigojimų valstybei yra pažeidžiami visos visuomenės interesai.

2. Skolininkas turi teisę kreiptis į teismą ir skųsti kiekvieną Finansų ministerijos priimtą sprendimą dėl skolos išieškojimo, jeigu mano, kad toks sprendimas yra nepagrįstas ir neteisėtas.

IV

Rengiant bylą Konstitucinio Teismo posėdžiui buvo gauti Lietuvos Respublikos finansų viceministro R. Šadžiaus ir Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos valstybės sekretoriaus P. Koverovo rašytiniai paaiškinimai.

V

Konstitucinio Teismo posėdyje suinteresuoto asmens – Seimo atstovai Seimo narys R. Palaitis, S. Krutkevičienė iš esmės pakartoję rašytiniuose paaiškinimuose išdėstytus argumentus, taip pat pateikė papildomus paaiškinimus.

Konstitucinis Teismas

konstatuoja:

1. Pareiškėjas – Vilniaus apygardos teismas prašo ištirti, ar Valstybės skolos įstatymo 9 straipsnio 2 dalies (2003 m. gruodžio 18 d. redakcija) nuostata „Finansų ministerijos sprendimai dėl skolos išieškojimo iš skolininko <...> perduodami teismo antstoliams vykdyti Civilinio proceso kodekso nustatyta tvarka“ neprieštarauja Konstitucijos 29 straipsnio 1 daliai, 30 straipsnio 1 daliai, 46 straipsnio 1, 3 dalims.

Pareiškėjas – Vilniaus apygardos teismas nepateikė argumentų, kurie pagrįstų poziciją, kad Įstatymo 9 straipsnio 2 dalies (2003 m. gruodžio 18 d. redakcija) nuostata „Finansų ministerijos sprendimai dėl skolos išieškojimo iš skolininko <...> perduodami teismo antstoliams vykdyti Civilinio proceso kodekso nustatyta tvarka“ gali prieštarauti Konstitucijos 46 straipsnio 1 daliai, todėl konstatuotina, kad pareiškėjas šios Įstatymo nuostatos atitiktis Konstitucijos 46 straipsnio 1 daliai neginčija.

2. Seimas 1996 m. rugpjūčio 22 d. priėmė Valstybės skolos įstatymą, kuris įsigaliojo 1996 m. rugsėjo 13 d.

Seimas 1999 m. liepos 7 d. priėmė Lietuvos Respublikos valstybės skolos įstatymo pakeitimo įstatymą, kurio 1 straipsniu Valstybės skolos įstatymą (1996 m. rugpjūčio 22 d. redakcija su vėlesniais pakeitimais ir papildymais) išdėstė nauja redakcija. Naujos redakcijos Valstybės skolos įstatymas įsigaliojo 1999 m. liepos 30 d.

Seimui 2001 m. balandžio 17 d. priėmus Lietuvos Respublikos valstybės skolos įstatymo pakeitimo ir papildymo įstatymą, įsigaliojusį 2001 m. gegužės 9 d., Valstybės skolos įstatymo 10 straipsnio 2 dalyje (2001 m. balandžio 17 d. redakcija) buvo *inter alia* įtvirtinta tokia nuostata: „Finansų ministerijos sprendimai dėl skolos išieškojimo iš skolininko arba skolininko, už kurio įsipareigojimų įvykdymą garantuoja valstybė, perduodami teismo antstoliams vykdyti Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso nustatyta tvarka.“

2.1. Seimo 2003 m. gruodžio 18 d. priimto Lietuvos Respublikos valstybės skolos įstatymo pakeitimo įstatymo 1 straipsniu Valstybės skolos įstatymas (1999 m. liepos 7 d. redakcija su vėlesniais pakeitimais ir papildymais) buvo išdėstytas nauja redakcija. Naujos redakcijos Valstybės skolos įstatymas įsigaliojo 2004 m. sausio 7 d.

2.2. Įstatymo 9 straipsnio 2 dalyje (2003 m. gruodžio 18 d. redakcija), kurioje *inter alia*

įtvirtinta pareiškėjo ginčijama nuostata, buvo nustatyta: „Finansų ministerija turi teisę išieškoti iš skolininko laiku negrąžintą paskolą arba skolą ar jos dalį, nesumokėtas palūkanas, delspinigius arba kitas sutartyse numatytas įmokas bei valstybės išlaidas, patirtas dėl skolininko turinių įsipareigojimų neįvykdymo. Jeigu skolininkas, už kurio įsipareigojimų įvykdymą garantuoja valstybė, nevykdo sutartinių įsipareigojimų ir dėl to valstybei, kaip garantui, tenka juos įvykdyti, Finansų ministerija įgyja atgręžtinio reikalavimo teisę išieškoti iš skolininko, už kurio įsipareigojimų įvykdymą garantuoja valstybė, visas tiesiogines ir netiesiogines išlaidas, susijusias su minėtų įsipareigojimų įvykdymu. Finansų ministerijos sprendimai dėl skolos išieškojimo iš skolininko arba skolininko, už kurio įsipareigojimų įvykdymą garantuoja valstybė, perduodami teismo antstoliams vykdyti Civilinio proceso kodekso nustatyta tvarka.“

2.3. Seimo 2005 m. birželio 16 d. priimto Lietuvos Respublikos valstybės skolos įstatymo pakeitimo įstatymo 1 straipsniu Valstybės skolos įstatymas (2003 m. gruodžio 18 d. redakcija) buvo išdėstytas nauja redakcija. Naujos redakcijos Valstybės skolos įstatymas įsigaliojo 2005 m. rugsėjo 1 d. (Valstybės skolos įstatymo pakeitimo įstatymo 2 straipsnis). Įstatymo 10 straipsnio 2 dalyje (2005 m. birželio 16 d. redakcija) *inter alia* įtvirtinta nuostata „Finansų ministerijos sprendimai dėl skolos išieškojimo iš skolininko arba skolininko, už kurio įsipareigojimų įvykdymą garantuoja valstybė, perduodami antstoliams vykdyti Civilinio proceso kodekso nustatyta tvarka“.

2.4. Konstatuotina, kad, Valstybės skolos įstatymą išdėsčius nauja redakcija, jo 10 straipsnio 2 dalyje (2005 m. birželio 16 d. redakcija) buvo įtvirtinta nuostata, iš esmės analogiška pareiškėjo ginčijamajai (Įstatymo 9 straipsnio 2 dalies (2003 m. gruodžio 18 d. redakcija)) nuostatai. Įstatymo 10 straipsnio 2 dalis (2005 m. birželio 16 d. redakcija) keičiama arba papildoma nebuvo.

3. Šioje konstitucinės justicijos byloje pareiškėjas ginčija Įstatymo 9 straipsnio 2 dalies (2003 m. gruodžio 18 d. redakcija) nuostatos „Finansų ministerijos sprendimai dėl skolos išieškojimo iš skolininko <...> perduodami teismo antstoliams vykdyti Civilinio proceso kodekso nustatyta tvarka“ atitiktį Konstitucijos 29 straipsnio 1 daliai, 30 straipsnio 1 daliai, 46 straipsnio 3 daliai.

3.1. Konstitucijos 46 straipsnio, kuriame įtvirtinti konstituciniai ūkinės veiklos pagrindai, visų dalių nuostatos yra tarpusavyje susijusios ir viena kitą papildo. Jose įtvirtinti principai tarpusavyje suderinti, yra jų pusiausvyra, kiekvienas iš šių konstitucinių principų turi būti aiškinamas nepaneigiant kito konstitucinio principo (Konstitucinio Teismo 1999 m. spalio 6 d., 2003 m. kovo 17 d., 2005 m. gegužės 13 d. nutarimai).

Konstitucijos 46 straipsnio 3 dalies nuostata, jog valstybė reguliuoja ūkinę veiklą taip, kad ji tarnautų bendrai tautos gerovei, suponuoja valstybės, taip pat valstybės valdžią įgyvendinančių bei kitų valstybės institucijų pareigą, paisant Konstitucijos normų ir principų, atsižvelgiant į tautos ūkio būklę, ekonomikos ir socialinio gyvenimo įvairovę bei kintamumą, nustatyti tokį ūkinės veiklos teisinį

reguliuojamą, kuris tarnautų bendrai tautos gerovei. Konstitucinis Teismas savo aktuose ne kartą yra konstatavęs, kad Konstitucijos 46 straipsnio 3 dalyje yra įtvirtintas konstitucinis principas, nubrėžiantis ūkinės veiklos reguliavimo tikslus, kryptis, būdus, ribas. Valstybė, reguliuodama ūkinę veiklą, turi laikytis asmens ir visuomenės interesų derinimo principo, užtikrinti ir privataus asmens (ūkinės veiklos subjekto), ir visuomenės interesus.

Konstitucijoje yra įtvirtinta valstybės priedermė siekti bendros tautos gerovės (Konstitucinio Teismo 2005 m. gegužės 13 d. nutarimas). Bendra tautos gerovė – tai gana bendras ir platus kriterijus, kurį taikant gali būti remiamasi *inter alia* tikslingumo argumentais; sąvokos „bendra tautos gerovė“ turinys kiekvienu konkrečiu atveju atskleidžiamas atsižvelgiant į ekonominius, socialinius bei kitus svarbius veiksnius; ūkinės veiklos reguliavimu valstybė privalo siekti ne atskirų asmenų gerovės, o būtent bendros tautos gerovės; Konstitucijos 46 straipsnio 3 dalyje nurodytu ūkinės veiklos tarnavimu tautos gerovei negalima grįsti ar pateisinti tokio jos reguliavimo, kuriuo tam tikro ūkio subjekto teisės ir teisėti interesai ribojami daugiau nei būtina viešajam interesui užtikrinti, konstitucinėms vertybėms apsaugoti (Konstitucinio Teismo 1997 m. vasario 13 d., 1999 m. spalio 6 d., 2000 m. spalio 18 d., 2002 m. balandžio 9 d., 2004 m. sausio 26 d., 2005 m. gegužės 13 d., 2006 m. kovo 30 d. nutarimai).

Konstitucinio Teismo jurisprudencijoje yra konstatuota, kad viešojo intereso, kaip valstybės pripažinto ir teisės ginamo visuomeninio intereso, įgyvendinimas yra viena svarbiausių pačios visuomenės egzistavimo ir raidos sąlygų (Konstitucinio Teismo 1997 m. gegužės 6 d., 2005 m. gegužės 13 d., 2006 m. rugsėjo 21 d. nutarimai). Viešasis interesas yra dinamiškas, kintantis (Konstitucinio Teismo 2005 m. liepos 8 d., 2006 m. rugsėjo 21 d., 2007 m. gegužės 15 d. nutarimai), dėl to valstybė gali, o tam tikrais atvejais ir turi, keisti (plėsti, siaurinti arba kitaip koreguoti) ūkinės veiklos reguliavimą.

Pabrėžtina, kad pagal Konstituciją Seimas, kaip įstatymų leidžiamosios valdžios institucija, ir Vyriausybė, kaip vykdomosios valdžios institucija, turi labai plačią diskreciją formuoti ir vykdyti valstybės ekonominę politiką (kiekvienas pagal savo kompetenciją) ir teisės aktais atitinkamai reguliuoti ūkinę veiklą, – žinoma, jokių būdu nepažeisdami Konstitucijos ir įstatymų, *inter alia* neviršydami juose nustatytų šių valstybės valdžios institucijų įgaliojimų, paisydami Konstitucijoje įtvirtintų teisinės valstybės, valdžių padalijimo, atsakingo valdymo, teisėtų lūkesčių apsaugos, teisinio aiškumo, tikrumo, saugumo principų, iš Konstitucijos kylančių tinkamo teisinio proceso reikalavimų.

Ūkinės veiklos reguliavimas paprastai yra susijęs su ūkinės veiklos sąlygų nustatymu, procedūrų reglamentavimu, ūkinės veiklos kontrole, taip pat tam tikrais šios veiklos ribojimais ar draudimais (Konstitucinio Teismo 2005 m. gegužės 13 d., 2008 m. kovo 5 d. nutarimai). Ūkinės veiklos teisinis reguliavimas nėra savitiksliis dalykas, jis yra socialinės inžinerijos priemonė, būdas

per teisę siekti tautos gerovės – tai yra ūkinės veiklos teisinio reguliavimo kryptis (Konstitucinio Teismo 2005 m. gegužės 13 d. nutarimas).

3.2. Aiškindamas Konstitucijos 46 straipsnio 2 dalyje įtvirtintą teisinį reguliavimą Konstitucinis Teismas yra konstatavęs, jog šios dalies nuostata „valstybė remia visuomenei naudingas ūkines pastangas ir iniciatyvą“ reiškia, kad Konstitucija įtvirtina galimybę valdžios institucijoms vertinti ūkinės veiklos sritis pagal jų naudą visuomenei, kad tik tokio vertinimo pagrindu įmanoma remti tam tikras ūkinės veiklos sritis ar tam tikras ūkines pastangas, taip pat kad toks ūkinės veiklos vertinimas sudaro reikiamas prielaidas valstybei ūkinę veiklą reguliuoti taip, kad ji tarnautų bendrai tautos gerovei (Konstitucinio Teismo 1997 m. vasario 13 d., 2005 m. gegužės 13 d. nutarimai).

Pažymėtina, kad pagal Konstituciją valstybė, tenkindama viešąjį interesą, gali pasirinkti įvairias visuomenei naudingų ūkinių pastangų ir iniciatyvos rėmimo formas. Viena jų gali būti ūkio subjektams valstybės teikiama parama, *inter alia* valstybės paskola. Tokios paramos ūkio subjektams, *inter alia* valstybės paskolos, teikimo paskirtis – tenkinti viešąjį interesą.

Valstybės paramą ūkio subjektams lemia įvairūs veiksniai, *inter alia* valstybės ekonominė padėtis, valstybės ūkio raidos prioritetai, būtinumas remti tam tikrus socialinius visuomenei naudingus projektus siekiant bendros tautos gerovės.

Pagal Konstituciją ūkio subjektams teikiama valstybės parama, *inter alia* valstybės paskola, turi būti grindžiama įstatymu. Įstatymuose turi būti *inter alia* nustatyta valstybės institucijos, turinčios teisę priimti sprendimus dėl jos teikimo, taip pat tokios paramos teikimo pagrindai. Įstatymų leidėjas, reguliuodamas visuomenei naudingų ūkinių pastangų ir iniciatyvos rėmimą, taip pat ir valstybės paskolos teikimą, yra saistomas iš Konstitucijos kylančių reikalavimų, *inter alia* atsakingo valdymo, skaidrumo, teisėtumo, lygiateisiškumo, sąžiningos konkurencijos principų.

Reguliuojant paramos, *inter alia* valstybės paskolos, teikimą ūkio subjektams negalima nustatyti tokio teisinio reguliavimo, kuriuo ūkio subjektams būtų suteikiamos privilegijos ar varžoma iniciatyva.

Šiame kontekste atkreiptinas dėmesys į tai, kad, kaip 2003 m. rugsėjo 30 d., 2005 m. liepos 8 d., 2007 m. liepos 5 d., 2008 m. kovo 20 d. nutarimuose yra konstatavęs Konstitucinis Teismas, pagal Konstituciją negalima nustatyti tokio teisinio reguliavimo, kad valstybei nuosavybės teise priklausantis turtas būtų valdomas, naudojamas, juo būtų disponuojama taip, kad būtų tenkinami tik vienos socialinės grupės ar atskirų asmenų interesai arba poreikiai ir šis turtas netarnautų viešajam interesui, visuomenės poreikiui, tautos gerovei.

Santykiai dėl paskolos, atsirandantys tarp valstybės ir asmens (ūkio subjekto), turi būti grindžiami *inter alia* sutarčių sudarymo laisvės principu, kuris vertintinas kaip konstitucinio lygmens garantija. Sutarties sudarymo laisvė – tai visų pirma laisvas jos šalių valios reiškimas

siekiant sudaryti sutartį (Konstitucinio Teismo 1996 m. lapkričio 20 d. nutarimas). Tai yra šalių teisė savarankiškai spręsti sutarties turinio klausimus nepažeidžiant iš Konstitucijos kylančių reikalavimų, atitinkamų Konstitucijai neprieštaraujančių įstatymų nuostatų, nevaržant kitų asmenų teisių ir laisvių.

Pažymėtina ir tai, kad asmuo (ūkio subjektas), naudodamasis valstybės parama, *inter alia* valstybės paskola, turi laikytis priimtų įsipareigojimų, nepiktnaudžiauti teise; turi būti užtikrinama tokios paramos tinkamo naudojimo kontrolė, jos grąžinimas laiku.

Nagrinėjamos konstitucinės justicijos bylos kontekste pažymėtina, kad tais atvejais, kai asmuo (ūkio subjektas), gavęs valstybės paskolą, nevykdo iš sutarties ir įstatymų kylančių įsipareigojimų, turi būti nustatytos tokių įsipareigojimų įvykdymo, *inter alia* paskolos (ir su ja susijusių valstybės išlaidų) grąžinimo, užtikrinimo priemonės. Viena jų gali būti atitinkamos įstatymų leidėjo nustatytos valstybės institucijos sprendimo dėl valstybės paskolos (ir su ja susijusių valstybės išlaidų) išieškojimo vykdymas. Tokio sprendimo dėl valstybės paskolos (ir su ja susijusių valstybės išlaidų) išieškojimo vykdymo ypatumai turi būti nustatyti įstatymu. Pažymėtina, kad iš Konstitucijos apskritai nekyla draudimo nustatyti tokį teisinį reguliavimą, kad vykdymo procesas būtų pradedamas remiantis ne tik teismo, bet ir kitų įstatymuose numatytų valstybės institucijų (pareigūnų) sprendimais. Įstatymu reglamentuojant vykdymo procesą turi būti siekiama jo operatyvumo, veiksmingumo, nesudaroma prielaidų vilkinti sprendimų vykdymo, piktnaudžiauti teise. Visais atvejais įstatymų leidėjui nustatant sprendimo dėl valstybės paskolos (ir su ja susijusių valstybės išlaidų) išieškojimo vykdymo ypatumus negali būti paneigiama asmens teisė kreiptis į teismą dėl, jo manymu, pažeistų teisių gynimo ir konstitucinė teismo paskirtis vykdyti teisingumą. Vykdymo proceso teisėtumui užtikrinti turi būti įtvirtinta veiksminga teisminė vykdymo proceso kontrolė (gali būti įvairios tokios kontrolės formos), kurią vykdydamas teismas galėtų spręsti visus vykdymo procese kylančius klausimus (ginčus). Tokios kontrolės pagrindinis tikslas – užtikrinti vykdymo proceso teisėtumą, veiksmingumą, operatyvumą, asmens pažeistų teisių gynimą.

Įstatymų leidėjas, reguliuodamas sprendimų dėl valstybės paskolos (ir su ja susijusių valstybės išlaidų) išieškojimo vykdymą, turi paisyti iš Konstitucijos kylančių imperatyvų, *inter alia* Konstitucijos 29, 30 straipsnių nuostatų.

3.3. Konstitucijos 30 straipsnio 1 dalyje nustatyta: „Asmuo, kurio konstitucinės teisės ar laisvės pažeidžiamos, turi teisę kreiptis į teismą.“ Konstitucinis Teismas savo nutarimuose ne kartą yra konstatavęs, kad teisė kreiptis į teismą yra absoliuti, šios teisės negalima apriboti ar paneigti; pagal Konstituciją įstatymų leidėjas turi pareigą nustatyti tokį teisinį reguliavimą, kad visus ginčus dėl asmens teisių ar laisvių pažeidimo būtų galima spręsti teisme; asmens teisės turi būti ne formaliai, o realiai ir veiksmingai ginamos tiek nuo privačių asmenų, tiek nuo valdžios institucijų ar pareigūnų neteisėtų veiksmų. Teisė kreiptis į teismą *inter alia* suponuoja ir tinkamo teisinio proceso

reikalavimą, kuris yra vienas esminių konstitucinio teisinės valstybės principo elementų.

Nagrinėjamos konstitucinės justicijos bylos kontekste pažymėtina, jog asmens, manančio, kad yra pažeidžiamos jo teisės, teisė kreiptis į teismą apima ir asmens (ūkio subjekto), gavusio valstybės paskolą, teisę skųsti teismui ir įstatymų leidėjo nustatytos valstybės institucijos sprendimą dėl valstybės paskolos (ir su ja susijusių valstybės išlaidų) išieškojimo, ir tokio sprendimo vykdymą.

3.4. Konstitucijos 29 straipsnio 1 dalyje nustatyta: „Įstatymui, teismui ir kitoms valstybės institucijoms ar pareigūnams visi asmenys yra lygūs.“ Konstitucijoje, *inter alia* 29 straipsnio 1 dalyje, įtvirtintas asmenų lygiateisiškumo principas yra vienas pagrindinių konstitucinių principų, kurio, kaip ne kartą savo nutarimuose yra konstatavęs Konstitucinis Teismas, turi būti laikomasi ir leidžiant įstatymus, ir juos taikant, ir vykdant teisingumą; kartu pažymėtina, jog asmenų lygiateisiškumo principas nepaneigia to, kad įstatyme gali būti nustatytas nevienodas teisinis reguliavimas tam tikrų asmenų kategorijų, esančių skirtingose padėtyse, atžvilgiu. Konstitucinis asmenų lygiateisiškumo principas *inter alia* nebūtų pažeidžiamas, jei nevienodu (diferencijuotu) teisiniu reguliavimu, kuriuo nustatomi specialūs reikalavimai arba tam tikros sąlygos, susijusios su reguliuojamų santykių ypatumais, būtų siekiama pozityvių, visuomeniškai reikšmingų tikslų. Asmenų lygybės problema įstatymuose negali būti tinkamai išspręsta kiekvienu atveju neįvertinus to, ar pagrindai jų atžvilgiu yra nustatomi teisinio reguliavimo ypatumai (Konstitucinio Teismo 1997 m. lapkričio 13 d., 2002 m. spalio 23 d. nutarimai).

Pagal Konstituciją valstybė, reguliuodama ūkinę veiklą, *inter alia* valstybės paramos teikimą ūkio subjektams, privalo paisyti konstitucinio ūkio subjektų lygiateisiškumo reikalavimo, tiesiogiai susijusio su Konstitucijoje, *inter alia* 29 straipsnio 1 dalyje, įtvirtintu asmenų lygiateisiškumo principu; antraip ūkinės veiklos teisinis reguliavimas nebūtų laikomas tarnaujančiu bendrai tautos gerovei.

4. Įstatymo 9 straipsnio 2 dalies (2003 m. gruodžio 18 d. redakcija) nuostata „Finansų ministerijos sprendimai dėl skolos išieškojimo iš skolininko <...> perduodami teismo antstoliams vykdyti Civilinio proceso kodekso nustatyta tvarka“, kuri ginčijama šioje konstitucinės justicijos byloje, aiškintina Įstatymo, CPK ir Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymo nuostatų kontekste.

4.1. Pagal Įstatymo 1 straipsnį (2003 m. gruodžio 18 d. redakcija) šis įstatymas reglamentuoja: Vyriausybės skolinimąsi valstybės vardu; santykius, susijusius su valstybės reikalavimo teise į skolininkus; santykius, susijusius su valstybės reikalavimo teise į skolininkus, už kurių įsipareigojimų įvykdymą garantuoja valstybė.

Šiame kontekste pažymėtina, kad skolininkas – tai Lietuvos Respublikos juridinis ar fizinis asmuo, pagal sutartį, sudarytą su valstybe, arba pagal kitus įsipareigojamuosius skolos dokumentus gavęs paskolą iš valstybės vardu gautos paskolos lėšų ir įsipareigojęs valstybei dėl jos naudojimo ir

grąžinimo (Įstatymo 2 straipsnio 12 dalis (2003 m. gruodžio 18 d. redakcija)). Skolininkas, už kurio įsipareigojimų įvykdymą garantuoja valstybė – tai Lietuvos Respublikos juridinis ar fizinis asmuo, gavęs paskolą pagal sutartį, sudarytą su vidaus arba užsienio kreditoriumi, arba pagal kitus įsipareigojamuosius skolos dokumentus, kurių sąlygų įvykdymą garantuoja valstybė (Įstatymo 2 straipsnio 13 dalis (2003 m. gruodžio 18 d. redakcija)).

4.2. Finansų ministerijos, kaip valstybės įgaliotos institucijos, įgaliojimai valstybės paskolos teikimo santykiuose buvo įtvirtinti Įstatyme (2003 m. gruodžio 18 d. redakcija), *inter alia* 3 straipsnio 3, 4 dalyse, 5 straipsnio 7 dalyje, 9 straipsnio 2, 4, 5 dalyse ir kt. Įstatymo 9 straipsnyje (2003 m. gruodžio 18 d. redakcija) numatytos priemonės (veiksmai), kurias (kurių) *inter alia* Finansų ministerija taiko (imasi), jeigu atitinkami įsipareigojimai neįvykdomi arba netinkamai vykdomi.

Pagal Įstatymo 9 straipsnio 2 dalį (2003 m. gruodžio 18 d. redakcija), kurioje yra pareiškėjo ginčijama nuostata, Finansų ministerija turėjo įgaliojimus išieškoti iš skolininko laiku negrąžintą paskolą arba skolą ar jos dalį, nesumokėtas palūkanas, delspinigius arba kitas sutartyse numatytas įmokas bei valstybės išlaidas, patirtas dėl skolininko turtinių įsipareigojimų neįvykdymo; kai skolininkas, už kurio įsipareigojimų įvykdymą buvo garantavusi valstybė, neįvykdavo sutartinių įsipareigojimų ir dėl to juos tekdavo įvykdyti valstybei, kaip garantui, Finansų ministerija įgydavo atgręžtinio reikalavimo teisę išieškoti iš skolininko visas tiesiogines ir netiesiogines išlaidas, susijusias su minėtų įsipareigojimų įvykdymu. Šiais atvejais Finansų ministerija turėjo įgaliojimus priimti sprendimus dėl skolos išieškojimo iš skolininko arba skolininko, už kurio įsipareigojimų įvykdymą buvo garantavusi valstybė, kurie turėjo būti perduodami teismo antstoliams vykdyti CPK nustatyta tvarka.

Taigi pagal Įstatymo nuostatas valstybės paskola galėjo būti teikiama tik remiantis asmens (ūkio subjekto) ir valstybės įgaliotos institucijos (*inter alia* Finansų ministerijos) sudaryta sutartimi. Sudarydamas paskolos sutartį ūkio subjektas (skolininkas) prisiimdavo įsipareigojimus, sutikdavo su tam tikromis paskolos teikimo sąlygomis, *inter alia* numatytomis Įstatyme, kaip antai su tuo, kad, jam laiku negrąžinus paskolos, Finansų ministerijos sprendimas dėl skolos išieškojimo bus vykdomas CPK nustatyta tvarka.

4.3. Šioje konstitucinės justicijos byloje pareiškėjas – Vilniaus apygardos teismas abejoja, ar įstatymų leidėjui įtvirtinus nuostatą, kad Finansų ministerijos sprendimai dėl skolos išieškojimo iš skolininko perduodami teismo antstoliams vykdyti CPK nustatyta tvarka, nėra suvaržoma asmens konstitucinė teisė kreiptis į teismą. Šiame kontekste pažymėtina, kad Finansų ministerijos sprendimai yra administraciniai viešojo administravimo subjekto priimti aktai, kurie gali būti skundžiami Administracinių bylų teisenos įstatymo nustatyta tvarka. Administracinių bylų teisenos įstatymo 15 straipsnio 1 dalies 1 punkte (2000 m. rugsėjo 19 d. redakcija) nustatyta, kad

administraciniai teismai sprendžia bylas dėl valstybinio administravimo subjektų priimtų teisės aktų ir veiksmų teisėtumo, taip pat šių subjektų atsisakymo atlikti jų kompetencijai priskirtus veiksmus teisėtumo ir pagrįstumo ar vilkinimo atlikti tokius veiksmus; pagal šio įstatymo 22 straipsnio 1 dalį (2000 m. rugsėjo 19 d. redakcija) skundą (prašymą) dėl viešojo ar vidaus administravimo subjekto priimto administracinio akto ar veiksmo (neveikimo) turi teisę paduoti asmenys, kai jie mano, kad jų teisės ar įstatymų saugomi interesai yra pažeisti. Pažymėtina ir tai, kad Administracinių bylų teisenos įstatymo 71 straipsnio 1 dalyje (2000 m. rugsėjo 19 d. redakcija) *inter alia* nustatyta, jog teismas arba teisėjas proceso dalyvių motyvuotu prašymu arba savo iniciatyva gali imtis priemonių reikalavimui užtikrinti. Pagal šio įstatymo 71 straipsnio 2 dalį (2000 m. rugsėjo 19 d. redakcija) reikalavimo užtikrinimo priemonės gali būti *inter alia* išieškojimo pagal vykdomąjį dokumentą sustabdymas (2 punktas), ginčijamo akto galiojimo laikinas sustabdymas (3 punktas).

Finansų ministerijos sprendimai dėl skolos išieškojimo iš skolininko pagal CPK 584 straipsnio 2 dalies 2 punktą, 587 straipsnio 4 punktą traktuotini kaip institucijų sprendimai, kurie kartu yra ir vykdytini, ir vykdomieji dokumentai, kurių pagrindu atliekami CPK numatyti priverstinio vykdymo veiksmai. Pagal CPK nuostatas vykdymo procese pažeistos asmens teisės gali būti ginamos, *inter alia* skundžiant antstolių veiksmus teismui CPK nustatyta tvarka (510 straipsnis). Nors skundo padavimas vykdymo veiksmų savaime nesustabdo, teismas, pripažinęs, kad tai reikalinga, turi teisę CPK nustatyta tvarka sustabdyti vykdymo veiksmus (CPK 145 straipsnio 1 dalies 10 punktas, 510 straipsnis).

4.4. Nagrinėjamos konstitucinės justicijos bylos kontekste paminėtina, kad pagal CPK vykdymo procesas gali būti pradėtas ne tik teismui priėmus sprendimą, bet ir – įstatymų nustatytais atvejais ir nesant teismo sprendimo – įstatymuose nurodytų valstybės institucijų (pareigūnų) sprendimų pagrindu. Tokių vykdomųjų dokumentų vykdymo procesas sietinas su minėtų dokumentų operatyviu vykdymu siekiant užkirsti kelią vykdymo proceso vilkinimui. Vykdomo procesas, pradėtas tiek teismo sprendimo, tiek vykdomųjų dokumentų – valstybės institucijų (pareigūnų) sprendimų – pagrindu, yra įgyvendinamas pagal tas pačias CPK nustatytas taisykles ir tuos pačius principus.

Teisėkūros subjektai, reguliuodami su vykdymo procesu susijusius santykius, turi paisyti konstitucinio tinkamo teisinio proceso reikalavimo, *inter alia* turi būti užtikrinta teisminė vykdymo proceso kontrolė, taip pat asmens konstitucinės teisės į teisminę gynybą imperatyvas.

Vykdomo proceso pradėjimas įstatymuose nustatytų valstybės institucijų (pareigūnų) sprendimų pagrindu nėra Lietuvos teisės sistemos novela – tai būdinga ir kai kurių Europos Sąjungos valstybių narių teisei (kaip antai Austrijos, Italijos, Nyderlandų, Prancūzijos ir kt.).

5. Apibendrinant konstatuotina, kad pareiškėjo ginčijama nuostata, pagal kurią Finansų ministerijos sprendimai dėl skolos išieškojimo iš skolininko perduodami teismo antstoliams vykdyti

CPK nustatyta tvarka, neužkerta kelio asmeniui, manančiam, kad tokiu Finansų ministerijos sprendimu yra pažeidžiamos jo teisės, kreiptis į teismą. Asmuo tokį Finansų ministerijos sprendimą gali skųsti teismui. Teismas prireikus (motyvuotu sprendimu) gali laikinai sustabdyti tokio Finansų ministerijos sprendimo galiojimą. Asmuo taip pat gali skųsti teismui Finansų ministerijos sprendimo pagrindu pradėtą vykdymo procesą (išieškojimą), o teismas tokioje byloje, jei būtina, gali vykdymo veiksmus (išieškojimą) sustabdyti. Įstatymo 9 straipsnio 2 dalies (2003 m. gruodžio 18 d. redakcija) nuostata „Finansų ministerijos sprendimai dėl skolos išieškojimo iš skolininko <...> perduodami teismo antstoliams vykdyti Civilinio proceso kodekso nustatyta tvarka“, ginčijama šioje konstitucinės justicijos byloje, nėra apribojama asmens (ūkio subjekto), gavusio valstybės paskolą, teisė kreiptis į teismą, *inter alia* ginčyti Finansų ministerijos sprendimą dėl skolos išieškojimo ir tokiu pagrindu pradėtą vykdymo procesą, taigi tokiu teisiniu reguliavimu nėra nukrypstama nuo Konstitucijos 30 straipsnio 1 dalyje įtvirtintos asmens konstitucinės teisės kreiptis į teismą.

Pažymėtina ir tai, kad Įstatymo 9 straipsnio 2 dalies (2003 m. gruodžio 18 d. redakcija) nuostata „Finansų ministerijos sprendimai dėl skolos išieškojimo iš skolininko <...> perduodami teismo antstoliams vykdyti Civilinio proceso kodekso nustatyta tvarka“ taikytina visiems skolininkams, laiku negrąžinusiems paskolos ar neįvykdžiusiems kitų paskolos sutartyse nustatytų turtinių įsipareigojimų. Taigi ginčijamu teisiniu reguliavimu nesudaroma prielaidų tą patį teisinį statusą turinčių asmenų diskriminuoti ar privilegijuoti, vadinasi, nėra nukrypstama ir nuo Konstitucijoje, *inter alia* 29 straipsnio 1 dalyje, įtvirtinto asmenų lygiateisiškumo principo.

Taip pat nėra pakankamų teisinių argumentų, pagrindžiančių pareiškėjo poziciją, esą ginčijamu teisiniu reguliavimu paneigiamas Konstitucijos 46 straipsnio 3 dalyje įtvirtintas principas, jog valstybė reguliuoja ūkinę veiklą taip, kad ji tarnautų bendrai tautos gerovei.

6. Atsižvelgiant į išdėstytus argumentus darytina išvada, kad Įstatymo 9 straipsnio 2 dalies (2003 m. gruodžio 18 d. redakcija) nuostata „Finansų ministerijos sprendimai dėl skolos išieškojimo iš skolininko <...> perduodami teismo antstoliams vykdyti Civilinio proceso kodekso nustatyta tvarka“ neprieštaravo Konstitucijos 29 straipsnio 1 daliai, 30 straipsnio 1 daliai, 46 straipsnio 3 daliai.

Vadovaudamasis Lietuvos Respublikos Konstitucijos 102, 105 straipsniais, Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo įstatymo 1, 53, 54, 55, 56 straipsniais, Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas

nutaria:

Pripažinti, kad Lietuvos Respublikos valstybės skolos įstatymo 9 straipsnio 2 dalies

(2003 m. gruodžio 18 d. redakcija; Žin., 2004, Nr. 4-31) nuostata „Finansų ministerijos sprendimai dėl skolos išieškojimo iš skolininko <...> perduodami teismo antstoliams vykdyti Civilinio proceso kodekso nustatyta tvarka“ neprieštaravo Lietuvos Respublikos Konstitucijai.

Šis Konstitucinio Teismo nutarimas yra galutinis ir neskundžiamas.

Nutarimas skelbiamas Lietuvos Respublikos vardu.

Konstitucinio Teismo teisėjai:

Armanas Abramavičius

Toma Birmontienė

Kęstutis Lapinskas

Zenonas Namavičius

Egidijus Šileikis

Algirdas Taminskas

Romualdas Kęstutis Urbaitis